

Figen ÇUKUR¹
Gamze SANER²
Tayfun ÇUKUR³
Kubilay UÇAR⁴

¹ Dr., 250 Sokak No. 6/6 Bornova, İzmir
figencukur@hotmail.com

² Prof. Dr., Ege Üni. Ziraat Fakültesi Tarım
Ekonomisi Böl., 35100 Bornova, İzmir

³ Dr., 250 Sokak No. 6/6 Bornova, İzmir

⁴ Ziraat Mühendisi Polatdere Köyü,
Doğanşehir, Malatya

Malatya İlinde Kayısı Üreticilerinin Riskin Transferinde Tarım Sigortasına Bakış Açılarının Değerlendirilmesi: Doğanşehir İlçesi Polatdere Köyü Örneği

The evaluation of apricot farmers' behaviours toward agricultural insurance for risk transfer in Malatya province: the case study of Doğanşehir district, Polatdere village

Alınış (Received): 21.07.2008 Kabul tarihi (Accepted): 04.09.2008

Anahtar Sözcükler:

Tarım sigortası, risk transferi,
risk kaynakları

Key Words:

Agricultural Insurance,
risk transfer, risk resources

ÖZET

Tarımda risk yönetimi programlarının sürdürülebilirliğinin sağlanmasında temel prensiplerden biri de risk transferidir. Tarım sektöründe yaşanan olası risklerin gerek işletmeye gerekse ülke ekonomisinin bütününe getireceği ekonomik kayıpların önlenmesi "Risk Transferleri Programları" çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Özellikle AB ülkelerinde riskin transferinde tarımsal sigorta en önemli araçlardan birisi olarak kabul edilmekte ve risk yönetim programları içerisinde sigorta üzerinde önemle durulmaktadır. AB'ne uyum sürecinde olan Türkiye'nin tarımsal sigorta alanında yaşanan gelişmelerden etkilenmesi ve buna ilişkin yeni düzenlemeler yapması ise kaçınılmazdır. Özellikle 2006 yılında çıkarılan yeni tarım sigortası yasası bu durumu destekler niteliktedir. Bu yasanın devlet destekli havuz sistemini getirmesi ile son iki yılda üreticilerin sigortaya bakış açısını değiştirdiği tahmin edilmektedir. Buradan hareketle çalışmada örnek bir olaydan yola çıkılarak Malatya ili Doğanşehir ilçesi Polatdere köyünde kayısı üreticilerinin riskin transferinde sigortaya bakış açıları ve yeni sigorta yasası ile ilgili görüşleri değerlendirilmiş, sigortalı olup olmama durumunu etkileyen faktörler belirlenmiştir.

ABSTRACT

Risk transfer is one of the basic principles for sustainability of risk management programs in agriculture. Risk transfers' programs prevent potential risks of agricultural sector of both farm and whole state economic losses. Agricultural insurance is considered as a major tool for risk management programs in EU countries. Turkey, who adapted the EU process, is affected by developments of agricultural insurance field and legislative arrangements. Especially the new agricultural insurance law (2006) supports this condition by creating pool system supported by the government. Because of this law, the farmers' attitude toward risk transfer insurance will change. In this study, apricot producers' opinions of risk transfer and new agricultural insurance law in Polatdere Village Doğanşehir, Malatya were evaluated. The factors affecting the farmers decisions related to agricultural insurance were also determined.

GİRİŞ

Tarım sektöründe faaliyet gösteren işletmeler üretim dönemi süresince olası doğal, sosyal ve ekonomik riskler ile karşı karşıya kalmaktadır. Tarımda en etkili riskler arasında ise doğal koşullardan kaynaklanan riskler öncelikli olarak yer almaktadır. Toplumun beslenme ihtiyacını

Çizelge 1. Malatya ili ilçeler itibariyle yaş kayısı üretimi ve oransal dağılımı (ton-%)

İlçeler	Meyve Veren Ağaç Sayısı (Adet)	Toplam Yaş Kayısı Üretimi (Ton)	Üretim (%)	Verim (kg/ağaç)
Merkez	845.000	46475	19.06	55
Akçadağ	1332.000	50616	20.76	38
Arapgir	26800	536	0.22	20
Arguvan	161000	8533	3.50	53
Battalgazi	399.050	26337	10.80	66
Darende	1302.000	18228	7.48	14
Doğanşehir	406.000	24360	9.99	60
Doğanyol	173.000	10034	4.12	58
Hekimhan	710.500	9237	3.79	13
Kale	161.000	10465	4.29	65
Kuluncak	297.500	298	0.12	1
Pütürge	181.000	9050	3.71	50
Yazıhan	421.000	18524	7.60	44
Yeşilyurt	258.500	11116	4.56	43
İl Toplamı	6.674.350	243809	100.00	37

Kaynak: TKB, Malatya İl Müdürlüğü Kayıtları, 2007.

karşılamanın tek sektör olan tarım sektöründen elde edilen üretimin mevcut risklere karşı koruma zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Bu aşamada mevcut risklerin tarıma verebileceği zararı karşılayan risk ve belirsizlikler nedeniyle meydana gelebilecek olası zarar yani kayıpların önlenmesinde en etkili sistem tarımsal sigorta olmaktadır (Demir, 2003).

Türkiye’de özellikle bitkisel üretim faaliyeti yapan işletmelerde tarım sektörünün yapısından kaynaklanan önemli riskler mevcuttur. Özellikle don, dolu, sel, fırtına gibi iklim koşulları Türkiye ekonomisinde kritik önemi olan ürünlerde zaman zaman reelteyi düşürmekte, böylelikle ülke bazında ekonomik kayıplar ortaya çıkmaktadır. Örneğin Türkiye’de 2004 yılında doğal afetlerden dolayı ortaya çıkan üretim kaybı değeri 692 milyon YTL olarak gerçekleşmiştir (Anonim, 2006). Türkiye’nin tarım sektöründe meyve üretimi ve ihracatında önemli yeri olan ve dünya kayısı üretiminin %14.50’sini sağlayarak ilk sırada yer alan kayısı da bu risklerden payını almaktadır (İTO, 2006). Yaklaşık 26.000 ailenin kayısı yetiştiriciliği ile geçimini sağladığı Malatya ilinde geçmiş yıllarda yaşanan don olayları nedeniyle ürün kaybının %50-60 dolayında olduğu belirtilmektedir (Anonim, 2007). Bu nedenle ülke ekonomisine katkısı göz önüne alındığında, kayısı üretimine ilişkin

olası kayıpların karşılanmasında tarımsal sigorta kritik önem taşımaktadır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırma yöresi olarak Türkiye’nin kayısı üretiminde ilk sırada yer alan Malatya ili seçilmiştir (Çizelge 1). Malatya ili genelinde meyve veren ağaç sayısı, toplam yaş kayısı üretimi ve verim açısından önemli bir potansiyele sahip olan Doğanşehir ilçesi araştırma kapsamına alınmıştır. Çalışmanın verilerini, Malatya iline bağlı Doğanşehir ilçesinde kayısı üretiminin yoğun yapıldığı Polatdere köyünde yüz yüze görüşme yolu ile yapılan anketler oluşturmaktadır. Çalışmada anket yapılan 65 üretici gayeli örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Başlangıçta köydeki toplam üretici sayısının tamamı ile görüşülmesi hedeflenmişse de, anket aşamasında sağlıklı ve güvenilir bilgi verebilecek üretici sayısı 65’e düşmüştür. Bu sayının da köydeki toplam kayısı üretici sayısının %95’ine karşılık geldiği belirlenmiştir. Bu köyün seçilmesinin temel nedeni üreticilerin tamamının ağırlıklı olarak kayısı üretim faaliyetine işletmesinde yer vermesi olup, aynı zamanda üretim ve verim bakımından önemli bir köy olmasıdır.

Çalışmada üreticilere karşılaştığı riskler ile bu risklere karşı uyguladıkları stratejiler sorulmuş, ayrıca üreticilere yeni çıkan tarım sigor-

tası kanunu sonrasında görüş ve beklentilerine ilişkin sorular yöneltilmiştir. Çalışmada veriler, ortalamalar, yüzde hesapları şeklinde verilmiş, ayrıca risk kaynaklarını ve stratejilerini belirlemede 5'li likert ölçeği kullanılmıştır. Burada, 1: *tamamiyle etkiler*, 2: *çok fazla*, 3: *Fazla*, 4: *az*, 5: *Hiç* olarak tanımlanmıştır. Ayrıca işletmeler 0-19, 20-39 ve 40 dekar ve üzerinde kayısı üretim alanına sahip işletmeler olmak üzere 3 gruba ayrılmış, bazı teknik ve ekonomik analizler bu gruplar dikkate alınarak ortaya konulmuştur. Bununla birlikte üreticilerin sigortalı olup-olmama durumunu etkileyen faktörler logit analizi yapılarak belirlenmiştir. Logit lojistik olasılık modelleri tahmin etmede kullanılmaktadır. Modelde bağımlı değişken olarak sigortalı olup-olmama durumu dikkate alınmıştır. Sigorta yaptıranlar (1), sigorta yatırmayanlar (0) kukla değişken olarak ele alınmıştır. Diğer bir ifade ile modelde tahmini olasılık çizgisi 0 ile 1 arasında bulunmaktadır (Gujarati, 1995; Maddala 2001).

Tarımda Karşılaşılan Riskler

Risk belirsizliğin bir sonucu olup, karar ya da planlama ortamında sonuçların kestirilmemesine ilişkin olarak olasılık kavramlarıyla açıklanmaktadır Halk arasında kayıp şansı ya da zarara uğrama tehlikesi olarak da tanımlanmaktadır (Saner, 1999).

Tarımda bu risk kaynakları detaylandırılacak olursa pazar ve fiyat riski (girdi ve ürün fiyatlarındaki dalgalanmalar, faiz oranı değişimi, gelir kazanç veya kaybı), üretim riski (doğal koşullar ve yangın, rüzgar, hırsızlık), teknolojik risk (teknolojideki değişimler), resmi ve sosyal riskler (hükümet programları, ticaret ve çevre politikaları), insan kaynaklı riskler (çalışanın sağlık riskleri, üretici ve aile fertlerinin hedeflerinin değişmesi) şeklinde ortaya çıkmaktadır (Commission of The European Communities, 2005).

Yeni Tarım Sigortası Kanunu ve Getirdikleri

Tarım Sigortaları kanunu ile ilgili olarak 2002 yılına kadar resmi olarak bir adım atılamamıştır. 2002 yılında Acil Eylem Planı çerçevesinde Tarım Sigortaları Kanunu çıkarılması kararlaştırılmıştır. Belirtilen döneme kadar 2090 sayılı ve 5254 sayılı kanunlar ışığında üreticinin doğal afetler sonucu ortaya çıkan

kayıpların bedeli, üreticiye karşılıksız devlet yardımı şeklinde ödenmiş, ancak bu uygulamalar başarısız olmuştur. Çiftçi borçlarındaki ertelemeler devlete görev zararı getirmiştir (Saner, 2006). Bu nedenle büyük uğraşlarla hazırlanan 14 Haziran 2005'te kabul edilen ve 21 Haziran 2005 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu ulusal öncelikler ile koşullara dayalı, ekolojik özellikleri dikkate alan, devlet ve üretici çıkarlarına ayak uydurabilecek biçimde uygulamaya konulmuştur (Saner, 2006; Dinler ve ark, 2005).

5363 sayılı kanunla birlikte devreye giren en önemli konu don, dolu, sel, kuraklık ve hayvan ölümleri gibi doğal risklerin sigortalanmasında çiftçinin ödeyeceği tutarın %50'sini devletin prim desteği olarak karşılamasıdır. Bu sistemde; tarım sigortası uygulamalarını başarılı bir şekilde yürüten İspanya modeli örnek alınmıştır (Dinler ve ark, 2005). Ancak kanunun kabulünden sonra Tarım Sigortaları Havuzu Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik ile Tarım Sigortaları Uygulama Yönetmeliği'nin çıkarılması 18 Mayıs 2006'da gerçekleştiğinden poliçe kesimine kanunun kabulünden bir yıl sonra Haziran 2006'da başlanabilmektedir. Her yıl tarım desteklerine ayrılan bütçenin %5'i Tarımsal Ürün Sigortaları Desteklemeleri'ne aktarılacaktır (Saner, 2006).

Tarım Sigortaları Kanunu'nun hazırlanmasına ön ayak olan Tarım Sigortaları Vakfı; kanunun çıkmasıyla birlikte misyonunu Tarım Sigortaları Havuz İşletmesi'ne (TARSİM) devretmiştir. Tüm işlemler Tarım Sigortaları havuzu adına, havuza iştirak eden 22 sigorta şirketi tarafından kurulmuş olan TARSİM tarafından yürütülmektedir (Anonim, 2008b).

Günümüzde Tarım Sigortaları Kanunu'nun çıkmış olması ve Tarım Sigortaları Havuzunda fon olarak toplanması Türkiye'nin bu alanda gelişmiş ülkeler düzeyine gelme ve çok riskli bir sektör olarak tarımda riskin transfer edilme çabalarında bir başlangıç oluşturmaktadır.

Tarım Sigortası Kanununun yürürlüğe girmesiyle 2006 yılından 2008 yılı temmuz ayına kadar 475.094 adet poliçe kesildiği, bunun %96.12'sinin bitkisel ürün sigortası poliçesinden oluştuğu belirtilmektedir (Anonim, 2008c).

Malatya ilinde ise yeni sigorta yasası sonrası kesilen poliçe sayısının artış gösterdiği belirlenmiştir. Malatya ilinde özellikle kayısı da ilkbahar geç donu riski nedeniyle poliçe sayısının 6844'ten, 2008 yılında 18037'ye yükseldiği ve kesilen poliçe sayısının tamamına yakınının kayısıya ait olduğu ifade edilmektedir. 2007 yılında yaşanan don olayı nedeniyle de üreticilere 15 milyon YTL hasar ödemesi yapıldığı ve sistemin hızlı bir şekilde çalıştığı dikkati çekmektedir. (Anonim, 2008a).

ARAŞTIRMA BULGULARI

İncelenen İşletmelerin Sosyo-Ekonomik Özellikleri

İncelenen işletmelerde kayısı üreticilerinin sosyo-ekonomik özellikleri olarak yaş, öğrenim durumu ve tarımsal deneyimleri ele alınmıştır. Buna göre, üreticilerin yaş ortalamasının 56.27 yıl, öğrenim durumunun 4.01 yıl ve tarımsal deneyimlerinin ise 32.13 yıl olduğu belirlenmiştir (Çizelge 2).

Çizelge 2. İncelenen işletmelerde üreticilerin bazı özellikleri

Özellikler	Ortalama
Yaş (yıl)	56.27
Öğrenim durumu(yıl)	4.01
Tarımsal deneyim(yıl)	32.13

İncelenen İşletmelerin Kayısı Üretimine İlişkin Teknik ve Ekonomik Özellikler

Teknik Özellikler

İncelenen işletmelerde ortalama işletme arazisi 43.31 da olup, bunun 36.85 dekarında (%85) kayısı yetiştiriciliği yapılmaktadır. Araştırmada kayısı üretimine ilişkin teknik özellikler kapsamında, toplam ağaç sayısı, ağaç başına verim ve dekar başına verim bilgileri Çizelge 3'de verilmiştir. Ayrıca, işletme grupları itibarıyla de 2007 yılına ilişkin ağaç başına ve dekar başına verimler hesaplanmıştır. Buna göre 2005-2007 yılını kapsayan 3 yıllık dönem içinde kayısının ağaç sayısı ve veriminde azalma eğilimi belirlenmiştir. 2005 yılında toplam ağaç sayısı 341.23 adet olup 2006 yılında bu sayı 340.00 adete, 2007 yılında ise 334.31 adete düşmüştür. Ağaç başına verim ise 2005 yılında 50.64 kg iken 2006 yılında 43.60 kg'a ve 2007 yılında ise 30.66 kg'a gerilemiştir. Bu ortalama, 2007

yılında Malatya ilinden elde edilen ağaç başına verim ortalamasından(42 kg/ağaç) düşük bulunmuştur (TKB, 2007). Dekar başına verimde de benzer bir durum gerçekleşmiş, 2005 yılında ki 576 kg olan dekar başına verim 2007 yılında 276.29 kg'a kadar düşmüştür. Bu düşüşün nedeninin ilde görülen don olayından kaynaklandığı belirtilmektedir (TKB, 2007).

Çizelge 3. İncelenen işletmelerde kayısı üretimine ilişkin bazı teknik özellikler

	2005	2006	2007
Toplam Ağaç (adet)	341.23	340.00	334.31
Ağaç Başına Verim (kg/ağaç)	50.64	43.60	30.66
Dekar Başına Verim (kg/da)	576.00	509.07	276.29

İncelenen işletmelerde işletme grupları itibarıyla 2007 yılında ağaç başına ortalama verim 30.66 kg olup, 1. grup işletmelerde en yüksek değerdedir (35.72 kg/ağaç).

Diğer taraftan dekar başına verim itibarıyla değerlendirme yapıldığında, dekar başına ortalama verimin 276.29 kg olduğu, dekar başına ortalama verimin en yüksek olduğu grubun ise 40 da ve üzeri kayısı arazisine sahip işletmelere ait olduğu (320.52kg/da) saptanmıştır (Çizelge 4).

Çizelge 4. İncelenen işletmelerde ağaç başına ve dekara verim (2007)

İşletme Grupları	Ort. Arazi Büyüklüğü (da)	Sayı	Ağaç Başına Verim (kg/ağaç)	Dekar Başına Verim (kg/da)
1.grup(0-19 da)	13.05	19	35.72	290.64
2.grup(20-39 da)	24.86	23	27.07	220.19
3.grup (40 da ve üzeri)	68.47	23	30.08	320.52
Ortalama	36.85	-	30.66	276.29

Ekonomik Özellikler

İncelenen işletmelerde ekonomik özellikler kapsamında, tarımsal gelir, kayısı geliri, toplam masraflar, brüt üretim değeri, brüt marj, kayısının değerlendiriliş şekli, kayısının satış yeri ve şekline ait bilgiler ile kayısı fiyatları yer almaktadır. Araştırma alanında ortalama tarımsal gelir 8440.76 YTL olup, ortalama kayısı geliri 8294.61 YTL olarak gerçekleşmiştir. Kayısı gelirinin tarımsal gelir içerisindeki payı %98.26'dır(Çizelge 5).

Çizelge 5. İncelenen işletmelerde tarımsal gelir ve kayısı geliri (TL) (2007)

İşletme Grupları	Tarımsal Gelir (1)	Kayısı Geliri (2)	(2)/(1)
1.grup (0-19 da)	3689.47	3689,47	100,00
2.grup(20-39 da)	5356.52	5356,52	100,00
3.grup (40 da ve üzeri)	15450.00	15036,96	97.71
Ortalama	8440.76	8294.61	98.26

Çizelge 6. İncelenen işletmelerde kayısı üretim dalının değişken masrafları (TL) (2007)

	2007
Değişken Masraf	5671.23
Kayısı Geliri İçinde Değişken Masrafın Payı(%)	68.37

Çizelge 7. İncelenen işletmelerde brüt üretim değeri ve brüt marj (2007)

İşletme Grupları	BÜD	Değ.Mas.	BM	BM/da
1.grup(0-19 da)	4042.10	2584.21	1457.89	115.49
2.grup(20-39 da)	6121.73	3710.00	2411.73	100.47
3.grup (40 da ve üzeri)	16747.83	10182.61	6565.21	95.04
Ortalama	9273.84	5671.23	3602.61	102.94

Çizelge 8. İncelenen işletmelerde kayısı satış yerleri

Satış Yerleri	Kuru kayısı		Yaş Kayısı	
	Sayı	%	Sayı	%
Toptancı	50	86.21	11	26.83
İhracatçı	7	12.07	29	70.73
Kayısı Birlik	1	1.72	1	2.44
Pazar	-	-	-	-
Toplam	58	100.00	41	100.00

Çizelge 9. İncelenen işletmelerde kayısı satış şekilleri

Satış Şekli	Kuru kayısı		Yaş Kayısı	
	Sayı	%	Sayı	%
Peşin	50	86.21	40	97.56
Vadeli	7	12.07	1	2.44
Avans	1	1.72	-	-
Toplam	58	100.00	41	100.00

Araştırma alanında, kayısı için yapılan değişken masraflar 5671.23 YTL olup, kayısı geliri içinde değişken masrafın payı %68.37 olarak gerçekleşmiştir(Çizelge 6).

İncelenen işletmelerde ortalama brüt üretim değeri(BÜD) 9273.84 YTL, değişken masraflar ise 5671.23 YTL olup brüt marj(BM) 3602.61 YTL, dekara brüt marj ise 102.94 YTL olarak belirlenmiştir (Çizelge 7).

İncelenen işletmelerde ortalama yaş kayısı satış miktarı 2550.04 kg iken, ortalama kuru kayısı satış miktarı ise 2857.75 kg'dır.

İncelenen işletmelerde kayısının yaş ve kuru olma özelliği bakımından satış yeri farklılık göstermektedir. Buna göre kuru kayısı ağırlıklı olarak toptancıya verilmekte, bu oran işletmelerin %86.21'ini oluşturmaktadır. Yaş kayısı da ise bu durum farklılık göstermekte, yaş kayısı ağırlıklı olarak dışsatımcıya verilmekte, bu oran işletmelerin %70.73'ünü oluşturmaktadır (Çizelge 8).

İncelenen işletmelerde yaş ve kuru kayısının satış şekli paralellik göstermektedir. Kuru ve yaş kayısı ağırlıklı olarak peşin olarak satılmakta, bu oran kuru kayısında %86.21, yaş kayısı da ise %97.56'dır (Çizelge 9).

İncelenen işletmelerde gerek yaş gerekse kuru kayısı fiyatları son üç yılda bir artış göstermiş, 2007 yılında ise kuru kayısı fiyatı 2.83 YTL, yaş kayısı fiyatı ise 0.93 YTL olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 10). Don olayından dolayı kayısı arzının az olması, 2007 yılında üretici bazında fiyatları yükseltmiştir.

Çizelge 10. İncelenen işletmelerde kayısı fiyatları (TL/kg)

	2005	2006	2007
Kuru Kayısı	1.96	2.24	2.83
Yaş Kayısı	0.59	0.74	0.93

İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Sigorta Yaptırma Eğilimleri

Araştırma alanında yer alan işletmelerin sadece %10.76'sının yeni sigorta yasası sonrası tarım sigortası yaptırdığı, buna karşın %89.24'ünün ise sigorta yaptırmadığı belirlenmiştir (Çizelge 11).

Çizelge 11. İncelenen İşletmelerde son beş yıl içinde bitkisel ürün ya da hayvan sigortası yaptırıp-yaptırmama durumu

	Sayı	%
Yaptırıyor	7	10.76
Yaptırmıyor	58	89.24
Toplam	65	100.00

İncelenen işletmelerde üreticilerin %91.67'sinin (60 üretici) yeni sigorta yasası ile bu yasanın getirdiği yeniliklerin bazılarında haberdar oldukları ortaya çıkmaktadır. Yeni yasa ile birlikte %50 devlet destekli tarım sigortasından yararlanmak için üreticinin çiftçi kayıt sistemine kayıtlı olması gerekmektedir (TARSİM, 2007). Üreticilerin %92.30'unun çiftçi kayıt sistemine dahil olduğu belirlenmiştir.

Ancak yeni tarım sigortası uygulamaları ile ilgili araştırma alanında hiçbir toplantı yapılmamış olması, üreticilerin yeni sigorta yasası hakkında eksik bilgiye sahip olduklarını göstermektedir.

İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Düzenli Sigorta Yaptırmama Nedenleri

Türkiye'de tarımsal sigortanın gelişmesini etkileyen faktörler arasında çiftçilerin gelir düzeyinin düşüklüğü ile, tarım ve sigorta konusundaki bilgi eksikliği yer almaktadır

(Dinler, 2004). İncelenen işletmelerde üreticilerin tamamı düzenli olarak sigorta yaptırmamaktadır. Üreticiler bunun en önemli nedenleri arasında bütçelerine ek masraf getirmesi (%93.10) ve sigorta konusunda yeterli bilgiye sahip olunmaması ile sigorta şirketlerine geçmişte güvensizlik duymalarını (%6.90) göstermiştir (Çizelge 12).

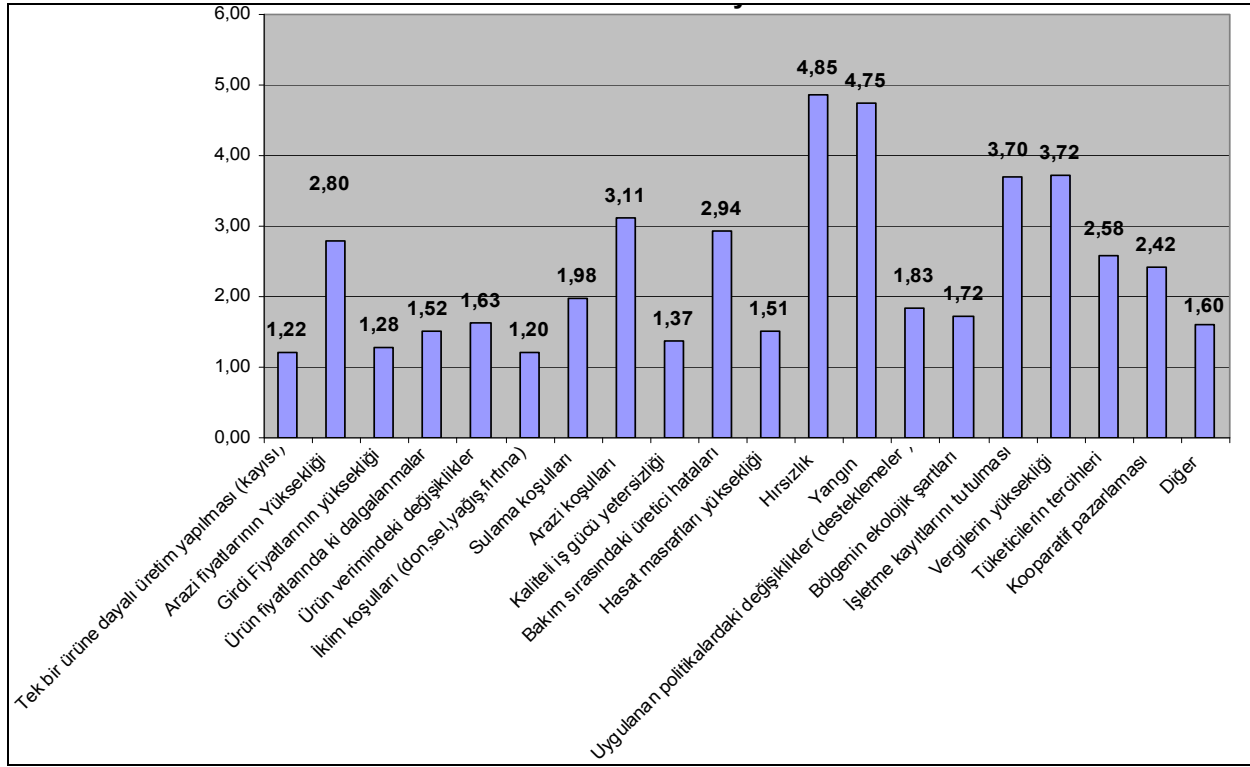
Çizelge 12. İncelenen işletmelerde düzenli olarak sigorta yaptırmama nedenleri

	Sayı	%
Üretici bütçesine ek masraf getirmesi	54	93.10
Sigorta konusunda yeterli bilgiye sahip olunmaması ve sigorta şirketlerine geçmişte duyulan güvensizlik	4	6.90
Toplam	58	100.00

İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Kayısı Üretimini Etkileyen Riskler ve Risk Kaynakları

Tarım sektörü üstü açık fabrika niteliğinde olması nedeniyle zaman zaman doğa ve iklim koşullardan gelen riskler ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum elde edilecek olası üretim hacmini ve dolayısıyla verimi düşürmekte, buna bağlı olarak üretici gelirinde de istikrarsızlık yaşanmaktadır. Genelde Malatya'da kayısı üretim aşamasında en önemli risk kaynaklarından biri ilkbahar geç donları olduğu ifade edilmektedir (Olgun ve ark, 2003). Araştırma alanında da kayısı üreticileri üretimde karşılaştıkları riskler ve risk kaynakları arasında en önemlilerinin *iklim koşulları* (1.20) olduğunu belirtmiştir. Ayrıca *tek bir ürüne dayalı üretim yapılması* (1.22) ve *girdi fiyatlarının yüksekliği* (1.28) de üretimde karşılaşılan risk kaynakları arasında yer almaktadır (Grafik 1). Üretim kararı öncesinde çiftçi tarafından bilindiği varsayılan girdi fiyatlarında, gerçekte, başta akaryakıt olmak üzere, üretim döneminde önemli dalgalanmalar meydana gelmektedir. Bunun yanında, girdilerin fiyatlarında ve girdi-ürün fiyat paritelerinde yıldan yıla oluşan dalgalanmalar da, belirli ürünleri rutin olarak yetiştiren ve uzun vadeli yatırımlarda bulunan üreticilerin gelirlerinde dalgalanmalara neden olmaktadır. Girdi fiyatlarındaki dalgalanmaların risk yaratıcı etkisi çeşitli saha çalışmalarıyla da ortaya konmuştur (Fleisher, 1990).

Antalya ilinde tarımsal üretimde karşılaşılan risk kaynaklarının ele alındığı bir çalışmada

Grafik 1. İncelenen işletmelerde kayısı üretimini etkileyen riskler ve risk kaynakları

Çizelge 13. İncelenen işletmelerde sigortalılığa etki eden faktörlerin belirlenmesi

Bağımlı değişken: Sigortalı olup-olmama (Sigortalı olan: 1, Sigortalı Olmayan: 0)			
Yöntem: ML-Binary Logit			
Gözlem Sayısı:65			
Bağımsız Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	P değeri
Sabit	-13.774	5.3831	0.0105
Brüt üretim değeri/da (YTL/da)	-0.0001	0.0001	0.3439
Verim (kg/da)	0.0686	0.0273	0.0121*
Değişken masraf/da (YTL/da)	0.0024	0.0035	0.4959
Tarımsal deneyim (kayısı) (yıl)	-0.0427	0.0455	0.3481
Yaş(yıl)	0.1607	0.0842	0.0565**
Eğitim(yıl)	-0.0001	0.0002	0.4174
Mc Fadden R ²		0,5244	

*p<0.05(önemli) **p<0.10(önemli)

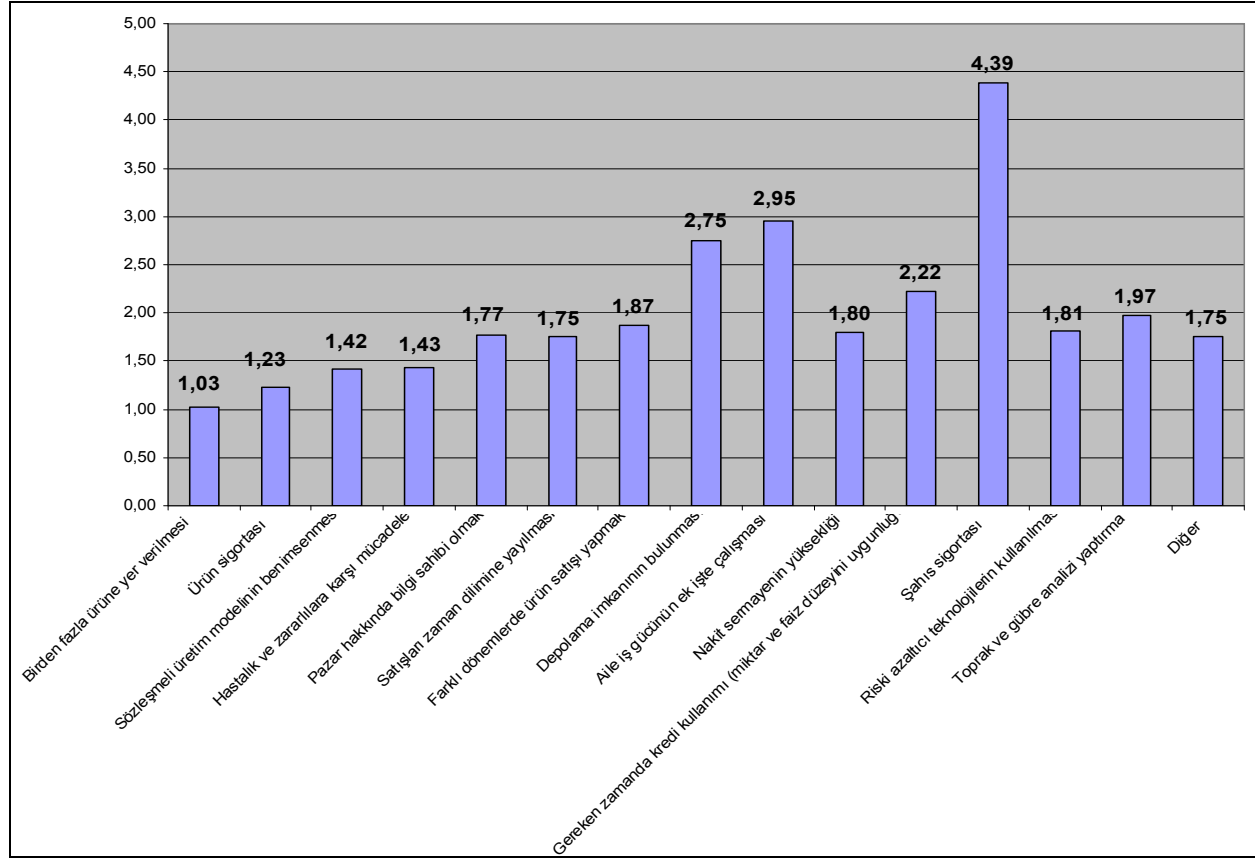
da en etkili risk unsuru olarak girdi maliyetlerindeki değişiklikler (1.25) bulunmuştur (Akçaöz ve ark, 2006).

İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Kayısı Üretimini

Etkileyen Risklere Karşı Oluşturdukları Stratejiler

Tarım sektöründe üreticiler ağırlıklı olarak risk ve belirsizliklere karşı önlem olarak işlet-

melerinde polikültür tarıma yer vermekte, bu durum özellikle tarım sigortalarının yaygın olmadığı yörelerde kendini göstermektedir. Ancak polikültür tarım beraberinde hem verimi hem de buna bağlı olarak üretim miktarını da düşürmektedir (Demir, 2003). Araştırma alanında da üretimde karşılaşılan risklere karşı üreticiler çeşitli önlemler alarak risk stratejileri geliştirmekte ve üreticilerin risklere karşı aldıkları önlemler arasında ise en önemlileri *birden fazla ürüne yer verilmesi*

Grafik 2. İncelenen işletmelerde üreticilerin risklere karşı oluşturdukları stratejiler

(1.03) ve **ürün sigortası** (1.23) şeklinde olmaktadır (Grafik 2).

Bu bağlamda sigortalı olup-olmama durumunu etkileyen faktörleri belirlemek üzere logit analizi yapılmıştır. Bu yöntemde birçok değişken alınarak model denenmiş, ancak R² değeri en yüksek olan model tercih edilmiştir. Bunların sonuçları Çizelge 13'de verilmiştir. Bu sonuçlara göre kayısı verimi ve üretici yaşı sigorta yaptırıp-yaptırmamayı etkileyen faktörler arasında yer almaktadır. Verimin ve üretici yaşının yükselmesi sigorta yaptırma eğilimini artmaktadır. Diğer bir ifade de kare kayısı verimi ve üretici yaşı ile sigorta yaptırma durumu arasında doğru yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Diğer taraftan modele dahil edilen bağımsız değişkenlerden BÜD/da, Değişken masraf/da, tarımsal deneyim, eğitim önemli bulunmamıştır.

Ege bölgesinde yapılan bir risk çalışmasında ise sigorta için ödeme gönüllüğü üzerinde işletme arazi genişliği ve ürün satış fiyatının etkili olduğu belirlenmiştir (Karahana, 2002).

Buradan hareketle farklı ürün bölgelerinde farklı değişkenlerin sigortalı olup-olmama durumunu etkilediği sonucu ortaya çıkmaktadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Ülke ekonomisine ve Malatya ili ekonomisine önemli katkı sağlayan kayısı üretiminde çeşitli yıllarda yaşanan iklim koşulları ve özellikle don olayları nedeniyle üreticiler açısından ekonomik kayıplar ortaya çıkmaktadır. Buna karşın, araştırma alanında yer alan işletmelerin büyük çoğunluğunun ürün sigortası yaptırmadığı belirlenmiş, bunun en önemli nedeninin ise üretici bütçesine ek masraf getirmesi ile sigorta şirketlerine geçmişte duyulan güvensizlik olduğu vurgulanmıştır.

İncelenen işletmelerde üreticiler risk kaynakları arasında en önemli olanları sırasıyla iklim koşulları (don, dolu, sel) tek bir ürüne dayalı üretim yapılması ve girdi fiyatlarının yüksekliği (gübre, ilaç, mazot) olduğunu belirtmiştir. Buna karşılık üreticilerin risk kaynaklarına

karşı oluşturdukları stratejiler arasında birden fazla ürüne yer verilmesi ve tarımsal sigorta öncelikli olarak yer almaktadır. Bu doğrultuda üreticilerin riski önlemede sigortaya bakış açılarının olumlu olduğu söylenebilir.

2005 yılında çıkarılan yeni sigorta yasası tarımsal sigorta alanında birçok yeniliği ve düzenlemeyi beraberinde getirmektedir. Bu yasa ile tarımda risk yönetim uygulamaları çerçevesinde iklim ve doğa koşullardan oluşan riskler önemli ölçüde azaltılmaktadır. Ayrıca yasanın getirdiği en önemli nokta,

çiftçi kayıt sistemine kayıtlı oldukları takdirde üreticilerin ödediği primin yarısının devlet tarafından karşılanmasıdır. Ancak üreticilerin büyük bir çoğunluğu bu konudan haberdar olduğu halde yeni sigorta yasası sonrası sigorta yaptıran üretici sayısı yok denecek kadar azdır. Bu noktada üreticilerin tarımsal sigorta sistemine güveninin sağlanması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca üreticilerin tarımsal sigorta yaptırma eğilimlerini arttırıcı eğitim ve yayım çalışmalarının yapılması, özellikle görsel kitle iletişim araçları yoluyla da üretici sigorta bilincinin yerleştirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Akçaöz, H ve ark. 2006. Tarımsal Üretimde Risk Kaynakları ve Risk Stratejileri: Antalya İli Örneği, Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 2006,19(1), s. 89-97.
- Anonim. 2006. Tarım Sigortasına Devlet Desteği, <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=189522>, (07.06.2006).
- Anonim. 2007. Kayıyı Tomurcukken don vurdu, <http://heryerdenhaber.com/V1/Pg/DetailTown/NewID/32247/CityName/Malatya/CityCode/44/TownName/Arapgir/TownID/537>, (10.05.2007).
- Anonim. 2008a. http://www.malatyahaberler.com/haber_detay.asp?haberID=820;12 mart ve 20 nisan.
- Anonim. 2008b. <http://www.sigortacigazetesi.com.tr/modules/news/article.php?storyid=788>, Erişim: Temmuz 2008).
- Anonim. 2008c. Hürriyet Gazetesi, s.10, 20 Temmuz.
- Commission of The European Communities. 2005.Commission Staff Working Document on Risk and Crisis Management in Agriculture,COM(2005) 74,Brussels.
- Demir, A. 2003. Tarım Sigortası, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, Sayı:4, Nüsha:2, Eylül.(www.aeri.org.tr/default.asp?islem=indir&ds=PDF/Bks-4-2.pdf&id=193).
- Dinler, T. 2004. Avrupa Birliği ve Türkiye Tarımında Risk Yönetim Programları, (www.zmo.org.tr/etkinlikler/abgst03/17.pdf).
- Dinler, T ve ark. 2005.Tarımda Risk Yönetimi ve Tarım Sigortaları, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası 6.Teknik Kongresi, Cilt:2, Ankara, 3-7 Ocak, s.1209-1233.
- Fleisher, B. 1990. Agricultural Risk Management, Lynne Rienner Publishers Inc., U.S.A.
- Gujarati, ND., 1995. Econometric Analysis, Mc-Graw Hill, Third Edition, U.S.A.
- İTO. 2006. İktisadi Rapor, Yayın No:87, İzmir.
- Karahan, Ö. 2002. Tarımda Üreticilerin Risk Karşısındaki Davranışları Üzerine Bir Araştırma: Ege Bölgesinden Bir Örnek Olay, E.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Bornova-İzmir. 163 s.
- Maddala, G.S. 2001. Introduction to Econometrics (third Edition), John Wiley and Sons, LTd., England.
- Olgun, F. A ve ark. 2003. Türkiye’de Kuru Kayısı Üretim, Pazarlama Durumu ve Alternatif Pazarlama Olanakları Üzerine Bir Araştırma: Malatya İli Örneği, Malatya Kayısı Araştırma ve Geliştirme ve Tanıtma Vakfı Yayın no:5, Malatya, 260 s.
- Saner, Gamze. 1999. Tarımda Riskin Ölçülmesine İlişkin Bir Deneme “Süt Sığırcılığı Örneği”,E.Ü. Ziraat Fakültesi ISBN 975-96867-0-8,İzmir.
- Saner, Gamze. 2006. Türkiye Tarımında Risk Yönetimi ve Riski Karşılama Tarım Sigortalarının Değerlendirilmesi, Tarım Sigortaları Paneli, İTO, İzmir, 22 Kasım.
- TARSİM. 2007. Tanıtım Broşürü, İstanbul, 2007.(www.tarsim.org.tr)
- TKB. 2007. Malatya İl Müdürlüğü Kayıtları.